

Lausunto

08.04.2021

Asia: VN/2750/2020

Rikosasioiden sovittelupalveluiden siirto oikeusministeriön hallinnonalalle. Ohjausryhmän raportti ja esitys.

Lausunnonantajan lausunto

Pidätkö perusteltuna rikos- ja riita-asioiden sovittelun siirtämistä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle?

Kyllä

Miten perustelette vastauksenne?

Siirto yhtenäistäisi vaihtelut palveluntuottajissa sekä valtakunnalliset toimintatavat ja palveluprosessit. Sovittelupalvelun profiili olisi kansalaisille valtakunnallisesti yhteneväinen. Siirrossa on mahdollista vahvistaa sovittelupalvelun roolia osana valtakunnallista kriminaalipolitiikkaa. Sovittelupalvelun tuottaminen vaatii kuitenkin sosiaali- ja terveysalan erityisosaamista, jonka säilyminen tulee turvata siirryttäessä oikeusministeriön hallinnonalalle.

Pidätkö perusteltuna sitä, että sovittelupalvelut tuotetaan oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen yhteydessä, mahdollisesti perustettavassa valtakunnallisessa oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa?

Ei

Miten perustelette vastauksenne?

Asiakastyön toteuttamisen näkökulmasta esimerkiksi esteellisyys- ja jääviysongelmat huolettavat suunnitellussa virastomallissa. Sovittelupalvelun on säilyttävä tasapuolisena ja molempia osapuolia palvelevana. Virastolle suunniteltu nimi jättää sovittelutoiminnan huomioimatta. Sovittelu vaatii tunnustamista viraston nimen tasolla. Virastojen rakennetta ja toimitiloja suunniteltaessa on otettava huomioon vapaaehtoisten sovittelijoiden pääsy sovittelutiloihin virka-ajan ulkopuolella. Sovittelu tarvitsee oman viraston. Laadukas sovittelupalvelun tuottaminen vaatii vahvaa verkosto- ja sidosryhmäosaamista ja alueellista tuntemusta.

Pidätkö perusteltuna sitä, että sovittelupalvelut tuotetaan valtion palveluina siten, että sovitteluhenkilöstö olisi valtion virkamiehiä?

Kyllä

Miten perustelette vastauksenne?

Siirrossa on turvattava sovittelun ammattihenkilöstön osaamisen, kokemuksen ja ammattitaidon säilyminen. Tämä vaatii nykyisen ammattihenkilöstön virkasuhteiden säilyttämistä. Ammattihenkilöstön palkkauksen tulee olla yhteneväinen ja kilpailukykyinen. Toimenkuvaa tulee yhtenäistää. Sovittelupalvelun tuottaminen on nähtävä keskeisenä osana valtion kriminaalipolitiikkaa ja ammattihenkilöstön virkasuhdeteiden sopimuskohdat oltava sen mukaiset.

Pidätteko perusteltuna, että joissakin erityistilanteissa palvelu voitaisiin tuottaa ostopalvelusopimuksin, kun palveluntarve sitä edellyttää?

Ei

Miten perustelette vastauksenne?

Palvelun on oltava kaikille saatavilla ja helposti tavoitettavissa. Ostopalvelusopimusten käyttäminen jatkaisi sovittelukentän nykyistä pirstaleisuutta sekä asettaisi kansalaiset eriarvoiseen asemaan sovittelupalvelun saatavuudessa. Resursointi oltava sillä tasolla, että ostopalvelusopimuksille ei ole tarvetta.

Millä keinoin voidaan mielestänne varmistaa, että sovittelun erityispiirteet säilyvät vaihtoehtoisten konfliktinratkaisumenetelmien periaatteiden mukaisina, jos sovittelupalvelut siirretään oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteyteen?

Suunnitellussa mallissa ei voida varmistaa. Sovittelun erityispiirteiden säilyttäminen vaatii sovittelulle perustettavaa omaa virastoa ja nykyisen osaamisen siirtymistä ja ammattihenkilöstön turvaamista. Laadukas sovittelupalvelun tuottaminen vaatii vahvaa sosiaali- ja terveysalan verkosto- ja sidosryhmäosaamista ja näiden alueellista tuntemusta.

Millä keinoin vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytyksiä voidaan vahvistaa oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteydessä?

Vapaaehtoisten sovittelijoiden rooli on sovittelupalvelun prosessissa niin keskeinen, että hallinnonalaisuuden siirtoa suunniteltaessa se on pidettävä koko ajan kirkkaasti esillä keskustelussa. Vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytyksistä huolehdittaessa on arvostettava toiminnan kuvauksissa ja resursoinnissa korkealle sovittelijoiden koulutus, ohjaus ja virkistyminen. Sovittelutilojen käyttömahdollisuudet pidettävä sujuvana ja helppokäyttöisinä.

Miten arvioitte sovittelun siirron oikeusapu- ja edunvalvonnan yhteyteen vaikuttavan paikallisen, alueellisen tai valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön hoitamiseen?

Toimitilat turvattava alueellisesti eikä vain maakuntien keskuksissa, että toimiva sidosryhmäyhteistyö ja osaamisen hyödyntäminen voidaan varmistaa koko maakunnan alueella. Asiakkaan edun varmistamiseksi sovittelupalvelun on säilyttävä lähellä alueellista verkostoa ja osaamista. Tietosuoja- ja vaitiolovaatimukset eivät saa vaikuttaa asiakkaan saamaan palveluun ja asiakkaan etuun haittaavasti.

Millaisia keinoja ehdotatte oikeusavun esteellisyyden periaatteiden huomioon ottamiseksi ehdotetussa järjestämismallissa?

Esteellisyyttä ei saa siirron seurauksena syntyä. Sovittelun on tarkoitus olla molempia osapuolia palvelevaa ja tukevaa. Ehdotettu malli hankaloittaa tasapuolisuuden ja puolueettomuuden periaatteiden turvaamista. Sovittelu tarvitsee oman virastonsa.

Ehdotettu järjestämismalli parantaa sovittelupalveluiden yhdenmukaisuutta ja saatavuutta?

En ota kantaa

Miten perustelette vastauksenne?

Siirto mahdollistaisi sovittelupalveluiden valtakunnallisen yhdenmukaisuuden ja tasalaatuisuuden. Suunnitellussa virastomallissa sovittelun erityispiirteiden ja roolin turvatuksi tuleminen huolettaa. Omana virastona varmistettaisiin vakaa asema ja yhdenmukaisuus.

Miten arvioitte sovittelupalveluiden siirron vaikuttavan julkisen oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluihin?

Tietoisuus kaikkiin suuntiin voisi lisääntyä. Sillä saattaisi olla asiakastyölle positiivisia vaikutuksia ja asiakkaan voisi olla helpompi tavoittaa tarvitsemansa palvelut. Tämä edellyttäisi viraston sisäistä sujuvaa kommunikointia ja selkeitä prosesseja. Toisaalta vaarana on, että asiakas tulee ohjatuksi luukulta toiselle saamatta tarvitsemaansa palvelua.

Pidättekö perusteltuna sovittelun siirrolle suunniteltua aikataulua vuoden 2024 alussa?

Kyllä

Miten perustelette vastauksenne?

Siirto vaatii huolellista ja perusteellista valmistelua. Sovittelupalvelun saatavuus ja laatu on turvattava koko siirtoprosessin ajan. Siirron aikataulutuksessa tulee ottaa huomioon mahdollisen sote-uudistuksen vaikutukset. Kentällä huolettaa, tapahtuuko lyhyessä ajassa kaksi suurta siirtoa ja kuinka palvelun laatu ja toiminta varmistetaan näiden muutosten yhteydessä.

Onko teillä vielä mielessänne ohjausryhmän esitykseen liittyen joitakin riskejä tai etuja, joita raportissa ei ole käsitelty?

Raportissa tuntuu unohtuneen riita-asioiden sovittelu lähes kokonaan. Riita-asioiden sovittelu on säilytettävä siirrossa ja lisäksi on varmistettava, että sovittelua voidaan jatkossakin hyödyntää alle 15-vuotiaiden rikos- ja riita-asioiden sovittelussa. Alle 15-vuotiaiden tekemät rikokset kasvussa ja vakavoitumassa valtakunnallisesti ja niiden käsittelyssä sovittelupalvelulla on paljon korjaavaa ja kuntouttavaa annettavaa molemmille osapuolille. Vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytykset ja nykyisen ammattihenkilöstön turvaaminen varmistettava ensiarvoisesti.

Savikko-Haapala Jaana
Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY